

feldolgozta az Alföld geometráinak életét. Cikke jelent meg *Dugonics Tudakosságának könyvéről*, *Liesganigh* XVIII. századi fokméréséről. Értekezett *Vedres* és *Giba* Nagyszeged térképeiről. Kutatta Szentes vasúttörténetét. Remek közlései szólnak a Tisza szabályozásról, *Huszár* és *Vásárhelyi* munkásságáról, Széchenyi hajóújtjairól. Ahogy egyik méltatója írta róla: példásan volt példátlan. Makacsul ment a maga útján, ahol nem nagyon ismert tekintélyt. Tudott megszerezett és elmélyült, majd váratlanul szertelen

lenni. „Fagyott dolgokat sosem írt papírra, unalmas mondatokba nem kezdett, (el)beszélő kedve nem szorította terjedelmi korlátok közé.” írták róla halálakor.

A Podmaniczky- Pro Urbe Szentes díjazott, Schönwisner István emlékérmes mérnök, kedves barátunk, tankörtársunk 2006. október 20-án távozott tőlünk örökre. Akik szerették, megértették és elfogadták biztosan sokáig emlékezni fogunk rá.

Dr. Ágfalvi Mihály

I S M E R T E T É S

TÉRKÉP – TUDOMÁNY

Tanulmányok Klinghammer István professzor 65. születésnapja tiszteletére.

TÉRKÉPTUDOMÁNYI TANULMÁNYOK 13.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszékének évkönyve, Budapest, 2006.

A Térképtudományi Tanulmányok kötetei ugyan eltérő gyakorisággal jelentek meg a sorozat alapítása óta eltelt éppen ötven évben, de minden alkalommal érdekes színfoltot hoztak a kartográfiai irodalomba. Az előző, a 12. kötet 2002-ben jelent meg. Négyévi kihagyás után a most olvasható vastkosabb kötet megjelentetését a szerkesztők (*Zentai László*, *Györffy János* és *Török Zsolt*, mindannyian tanszéki kollégák) azzal a céllal állították össze, hogy tisztelegjenek a mai magyarországi kartográfusok többségének kollégája és tanára, *Klinghammer István* előtt 65. születésnapja alkalmából. A kiadvány kellemes színhatású címlapja a kiadás apropóját angol és német nyelven is egyértelművé teszi.

A kötet teljes nyomdai előkészítését a Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék munkatársai és néhány doktorandusz hallgatója végezték. Az évkönyv kinyomtatását a HM Térképészeti Közhasznú Társaság támogatta. A kötet külső megjelenése, nyomdai kivitele ízléses, tördelése esztétikus, helyesírása következetes. A cikkeket fekete-fehér ábrák egészítik ki. Kár, hogy néhány kép homályos lett, vagy a felirata nehezen olvasható. A kiadást úgy időzítették, hogy a kötet bemutatásának időpontja egybeessen az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Magyar Tudományos Akadémia és a Német Tudományos Akadémia (Leo-

poldina) Földrajzi Szakcsoportjának budapesti találkozóival, amelyet 2006. május 25–27-én tartottak az egyetem lágymányosi campusán.

A tanulmánykötet – amely valójában egy terjedelmes könyv – két nagy fejezetből áll. A könyv első, vékonyabb része tartalmazza a tanszéki kollégák nevében írt rövid, egyoldalas, nagyon baráti és közvetlen hangvételű köszöntőt magyarul, valamint angol és német fordításban. Ebből érdemes egy őszinte elismerést kifejező gondolatot idézni: „*Ilyesmi csak akkor fordulhat elő, ha egy nagy egyéniség ül a bakon. Nem elég azonban csak ülni és pattogatni az ostort, hanem a kollégák számára lehetőségeket, erőforrásokat is kell teremteni. Így lehetett egy aprócska tanszékből – ahol két-három évenként indult egy néhány fős térképész évfolyam – egy évi 20–25 szakembert kibocsátó, nemzetközileg is elismert, mondhatni iskolateremtő műhely felépíteni.*”

A külföldi tudós kollégák nevében a régi munkatárs és barát, a német *Walter Roubitschek* ünnepélyesebb és feszesebb stílusú köszöntőlevelét olvashatjuk németül és magyarul. A köszöntők után az ünnepelt rövid, egyoldalas, többnyelvű életrajza olvasható. Az életrajzot mintegy grafikus szemlélteti a keménykötésű könyv hátsó borítója: itt *Klinghammer István* életútjának fontosabb szakmai és közéleti állomásai követhetők fényképekkel és idődiagrammal illusztrálva. Meggyőződhetünk arról, hogy az utóbbi ötven évben pályájának gyakorlatilag minden eleme az egyetemhez köthető, ahol több mint húsz éven keresztül meghatározó közéleti szerepet is játszott: volt a Természettudományi Kar dékánja (1989–1990), majd az egyetem rektorhelyettese (1997–2000). Végül 2000-től 2006-ig rektorként vezette az ország legrégebbi, legnagyobb és legrangosabb felsőoktatási intézményét.

A könyv első részének befejezéseként a professzor gazdag, majdnem negyven évet átfogó munkásságának hétoldalas irodalomjegyzéke következik időrendben, éves csoportokra bontva. Az 1967-es évszámmal induló bibliográfiai mutató jelzi Klinghammer István sokoldalú érdeklődését a határtudományok irányában is, nyomon követhetjük kutatási területének változásait, illetve a kartográfia, mint tudomány 20. század végi teljes megújulásának fontosabb mozzanatait. Az irodalomjegyzék bizonyítja: a professzor – először természetesen, mint tanársegéd – a mai értelemben vett modern térképészet kialakulásának már a kezdetén bekapcsolódott a folyamatba. Kutatásait a tematikus kartográfia területén, azon belül a kartográfiai ábrázolás módszertani kérdéseinek vizsgálatával kezdte, majd a térképészet automatizálásával folytatta. A korai számítógépes térképkészítési alkalmazások kidolgozása mellett a térképtörténet területén is folytatott kutatásokat. Számos tanulmányt jelentetett meg az elméleti kartográfia témaköréből is.

Az évkönyv második, a terjedelem tekintetében is meghatározó részében közel négyszáz oldalon összesen hatvannégy szerzőtől negyvenkilenc hosszabb-rövidebb tanulmány olvasható. A hazai és külföldi szerzők felkért közreműködők voltak. Hogy az ilyen jellegű meghívást, válogatást ne illethessék a szubjektivitás vádjával, a cikkgyűjteményes kötet elveinek kialakítását egy háromfős szerkesztő csapat végezte. Az esetleges kifogásokra az utolsó oldalon a szerkesztők előre megadják a választ. A cikkek az íróik ábécé rendje szerint sorakoznak. Az első szerző – Apagyi Géza, aki a könyv megjelenése után néhány héttel hunyt el – életének talán utoljára írt publikációjával szerepel ebben a kötetben. Zentai László zárja névsort, aki Klinghammer István 2005-ben kinevezett utódja a Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék élén.

A tanulmányok közül 32 angol nyelven készült, 12 németül, míg öt cikk magyarul jelent meg a kötetben. A dolgozatok többségének a tartalmi összefoglalója még két másik nyelven is szerepel. A közreműködők között könnyen magyar szerzők találhatók, akiknek többsége természetesen térképész kolléga, térképkiadó vagy geográfus. A külföldi tudósokat tízen képviselik: ebből öt német, kettő osztrák, egy-egy holland, horvát és svájci. Az utóbbi összetétel egyúttal kifejezi Klinghammer István szakmai kapcsolatépítésének főbb irányait is.

A térképészet és rokon tudományainak témáit is A-tól Z-ig taglalják a szerzők, mintegy keresztmetszetét adva mindannak, amihez a kartográfia szorosabban vagy tágabb értelemben kapcsolódik. Szinte természetes, hogy legnagyobb számban az olyan témájú tanulmányok vannak jelen, amelyek

Klinghammer István érdeklődését is leginkább leköttették. Legtöbben – a szerzők ötöde – a térképek történetével és a térképkiadók történetével foglalkoznak. Ebből a csoportból különösen érdekes Ferjan Ormelingnek (Utrechti Egyetem) az alkalomhoz kiválóan illő tanulmánya, *The origins of the Bosatlas and its portrayal of Hungary (A Bosatlas története és Magyarország-ábrázolása)*. Tartalmában még ma is aktuális Ingrid Kretschmer (Bécsi Egyetem) tanulmánya, *Frühe ethnographische Karten Südosteuropas aus Wien (Délkelet-Európa korai népszerű térképei Bécsből)*. Joachim Neumann professzor, az egykori Nyugat-Németországban működő Astra Kiadó magyar származású alapítóját mutatja be, Pápay Gyula (Rostocki Egyetem) az ókori és reneszánsz földgömbök történetét rekonstruálja. Hegedűs Ábel (Hadtörténelmi Intézet és Múzeum) az 1943-ból fennmaradt munkarészek alapján készítette el a Don-nyar korabeli katonai térképét. A magyar térképészet történetének egy fejezetét a középiskolai történelmi atlasz kiadástörténetén keresztül mutatja be Hidas Gábor és Turcsán Zsuzsa (Cartographia).

A közreműködők cikkei között a második legnépszerűbb téma a kartográfia elméleti és tudománytörténeti kérdései voltak. Itt Ulrich Freitag (Freie Universität Berlin) *Über Zeit und Zeitkarten (Az időről és az időbeli térképekről)* címmel születésnaphoz illően izgalmas kérdéseket elemez tanulmányában. Török Zolt (ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék) a tematikus kartográfia úttörő értelmezésével az elméleti kartográfia és a kartográfiatörténet szoros összefüggését mutatja ki (Luigi Ferdinando Marsigli és a korai tematikus térképészet). Újszerű megközelítése miatt is figyelmet érdemel Zentai László írása *Brave new cartography (Szép új térképészet)* címmel, amely a tudományterület jövőképevel foglalkozik.

Nagyobb számban szerepelnek a tematikus kartográfiával, a térinformatikával, a számítógépes térképkészítéssel és vetülettannal vagy a névrajzzal foglalkozó írások, mint például Pokoly Béla (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium) elemzése az exonimák értelmezéséről és használatukról. A térképszépkészés természetesen több szerzővel is helyet kapott a gyűjteményben. A kartográfia sokoldalú kapcsolódását példázza, hogy nem maradtak ki az olyan határterületek művelői sem, mint a meteorológia, geofizika, természeti és társadalomföldrajz, földügyi szakigazgatás, történettudomány. Utóbbi képviseli Glatz Ferenc akadémikus (MTA Történettudományi Intézet), aki a 2005-ben alapított Balkán-tanulmányok Központjának történeti hátterét és kutatási irányait ismerteti. Karsay Ferenc tömör áttekintése, a *Szakirodalom-feldolgozás a tanszéken*

pedig a fontosabb tanszéki publikációk értékelésével azt igazolja, hogy *Klinghammer István* valóban szakmai iskolát teremtett a tanszéken. Az utánpótlás nevelésére példamutató figyelmet fordított, számos kollégáját indította el a hazai és nemzetközi szakmai elismerés útján.

Gercsák Gábor

Dömsödi János: „Földhasználat”

Hiánypótló munkát jelent *Dömsödi János* „Földhasználat” című könyve, hasznos tudnivalókkal látva el a mezőgazdasági és rokon területen tanulmányokat folytató hallgatókat, szakembereket, és minden, a téma iránt érdeklődő olvasót. A könyv hasznosan egészíti ki a hazai könyvforgalomban jelenleg hozzáférhető műveket.

A talajtermékenység és annak változása a történelem során meghatározó jelentőséggel bírt az emberi társadalom fejlődése szempontjából. A mindenkori talajhasználati, földhasználati módok határozták meg a terület eltartó képességét, a társadalmi fejlődési lehetőségeket. A mai földhasználati módok megértése és megítélése szempontjából fontos, hogy az olvasó történelmi folyamatában lássa a földhasználati módok fejlődését. A szerző ennek a folyamatnak a bemutatásával indítja könyvét. Ez a fejezet nemcsak hasznos bevezetést jelent a témakör tárgyalása szempontjából, hanem egy érdekes áttekintés közreadásával közelebb is viszi a témát az olvasóhoz. A talajtermékenység érvényesülése és a földhasználati módok függenek a földrajzi, geológiai környezettől és az éghajlati viszonyoktól, amelyek a mindenkori alapját adják a folyamatok megnyilvánulásának. Az első fejezetben erről is találunk egy rövid összefoglalást, amely szintén hasznos a téma bevezetése szempontjából.

A következő fejezetekben a szerző a földhasználat társadalmi és gazdasági kölcsönhatásait mutatja be a Kárpát-medencében és Magyarországon. Ebben a fejezetben definiál a szerző alapvető földhasználati fogalmakat, meghatározza a művelési ágakat, foglalkozik kialakulásukkal, a földkészlet gazdálkodás szempontjaival, a művelési ágak és a talajtípusok kapcsolatával.

A továbbiakban, szélesebb aspektusból tekintve, a tájhasználat kérdéseivel foglalkozik, bemutatja a tájhasználati összefüggő földrajzi alapfogalmakat, a termőterületeket képező domborzati formákat és azok változásait. Ezen ismeretek jól rendszerezettek

és fontosak a táj- és földhasználat további kérdéseinek tárgyalásához.

Fenti áttekintés után a szerző a könyv egyik meghatározó fejezetének, a birtokrendezésnek a tárgyalását kezdi meg. Ennek során először áttekintést ad a birtokrendezés történeti változásáról, majd a birtokrendezéssel összefüggő legfontosabb fogalmakat tisztázza, definiálja. Mindezek elengedhetetlenek a további témakörök, a birtokrendezés, birtoktervezés kérdéseinek tárgyalásához. A szerző sok hasznos ismeretet közöl ezekben a fejezetekben a mező- és erdőgazdálkodás birtokrendezési szempontjairól, a birtokrendezés műszaki vonatkozásairól, továbbá a birtokrendezés kivitelezésének és szervezésének gyakorlatáról.

A könyv harmadik fejezete egy újabb nagy témakört, a földértékelés kérdését tárgyalja. A földértékelés több tekintetben is jelentős téma, amely mind elméleti, mind gyakorlati szempontból érdeklődésre tarthat számot, és ilyen módon a hozzákapcsolódó kérdéseket a hallgatókkal, az olvasókkal is meg kell ismertetni. Jelenleg is folynak olyan kutatások, amelyek a földértékelési módszerek fejlesztésére irányulnak, ezek azonban nem érthetők meg mindazon tények ismerete nélkül, amelyek a földértékelés és minősítés korábbi módszereire és fejlődési állomásaira vonatkoznak. Jó áttekintést találunk a könyvben a földértékelési és minősítési módszerek fejlődéséről.

A talaj termékenységét és minőségét számos tényező veszélyezteti, amelyek legnagyobb része az emberi tevékenységgel függ össze. A földhasználati módszerek helyes megválasztásával és céltudatos alkalmazásával a negatív folyamatok lassíthatók, illetve kedvezőbb irányba terelhetők. A harmadik nagy fejezetben a szerző áttekinti azokat a tényezőket, amelyek a talaj minőségromlásához vezetnek, illetve azon módszereket és eljárásokat, amelyekkel a talaj termékenysége javítható. A jól szerkesztett, sok hasznos információt tartalmazó fejezetből tájékozódhatunk a legfontosabb talajjavítási eljárások és anyagok tekintetében. Hasznos része a fejezetnek az az összeállítás, amely az ország egyes termőterületeihez kapcsolódóan mutatja be az ott alkalmazható talajjavító eljárásokat.

A mezőgazdasági tevékenység talajra gyakorolt hatása tekintetében a talajművelésnek meghatározó jelentősége van. A talajművelés egyrészt talajpusztulási folyamatok elindítója és kiváltója, másrészt a helyesen végzett talajművelés talajvédelmi eszközt is jelent a kezünkben. A negyedik fejezetben mutatja be a szerző azon fizikai és kémiai talajtulajdonságokat, amelyek a művelhetőséggel szoros összefüggésben vannak, és a talaj művelési minősége szempontjából

alapvető fontosságúak. E fejezetben tárgyalja a szerző mindazon kérdések, amelyek a földhasználattal, földműveléssel kapcsolatos térképi információkra vonatkoznak. Azért is fontos része ez a munkának, mert ezek az ismertek más földhasználattal foglalkozó munkákban általában nem találhatók meg. Nagyban segítik a témában való tájékozódást a fejezetben összefoglalt, a talajtérképek rendszerezésére vonatkozó ismeretek és a különböző térképtípusok bemutatása.

A könyv utolsó, ötödik főfejezete a termőföld nyilvántartásával, a birtoktagok kialakítására, a földhasználatra és a földvédelemre vonatkozó rendelkezésekkel foglalkozik, a gyakorlat számára jól használható praktikus megközelítésben. Bemutatja mindazon fogalmakat, amelyek a földnyilvántartás ismeretéhez szükségesek, tárgyalja az ingatlan-nyilvántartási eljárás rendjét, elemeit. Itt tárgyalja a különböző földtulajdon kategóriák és a birtoktagok kialakításra vonatkozó rendelkezéseket. Ma már egy ilyen jellegű munkából nem hiányozhatnak a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer-re (MePAR) vonatkozó ismeretek. A szerző világos, jól érthető ismertetést közöl a MePAR-ról, rávilágítva a legfontosabb kérdésekre, segítve a rendszer gyakorlati alkalmazásához szükséges ismeretek elsajátítását. A kérdés-felelet formájában kiemelt ismeretek hangsúlyozottan mutatják be a felhasználó számára különösen fontos gyakorlati tudnivalókat. Ebben a fejezetben

kaptak helyet a földvédelemre, a termőföld más célú hasznosításra, a művelési ág megváltoztatására, a földhasználó talajvédelmi kötelezettségeire vonatkozó információk, amelyek szintén elengedhetetlen részei egy ilyen jellegű munkának.

A könyv, amelyet gazdag táblázat és ábraanyag egészíti ki, nagy számú irodalmi forrásmunkára hivatkozik.

Dömsödi János „Földhasználat” című könyve a hazai szakkönyvkiadásban valós igényt elégít ki. A benne közölt ismeretanyag korszerű, ugyanakkor érzékelhető, hogy a szerző hosszú oktatói és kutatói tapasztalat birtokában készítette el. A forgalomban levő hasonló könyvekkel csak olyan mértékben fed át, amely a földhasználatra, talajhasználatra vonatkozó ismeretek összekapcsolásához szükséges, és kiemeli a termőföldre, mint alapvető természeti erőforrásra vonatkozó információk egységes kezelésének szükségességét.

A könyvben közölt gazdag ismeretanyag lehetővé teszi annak gyakorlati munkát segítő kézikönyvként történő használatát, de az egyetemi oktatás valamennyi szintjén (BSc, MSc, PhD) használható, az adott képzés jellegétől függően tankönyvként vagy segédkönyvként.

A könyv megjelenése hasznosan egészítette ki a hazai talajhasználati, földhasználati szakirodalom tereén eddig rendelkezésre álló irodalmi forrásokat.

Dr. Schmidt Rezső

AZ MFTTT 2007. ÉVI TAVASZI-NYÁRI PROGRAMJA

Helyszín	Előadó és az előadás címe/témája	Szervező
Április 17. (kedd) 14.00 FÖMI kis tanácsterem	Dr. Alabér László: A VTopo-25 térképészeti adatbázis előállításának tapasztalatai	Topográfiai Szakosztály
Április 19. (csütörtök) 13.00 BME Oltay terem	Dr. Laky Sándor: GRACE accelerometriai adatok vizsgálata idő- és fekvencia tartományban	Rédey István Geodéziai Szeminárium és a Geodéziai Szakosztály
Április 19. (csütörtök) 15.00 ELTE Térképtudományi Tanszék	Faragó Imre: A Családi világtatlasz születése	Kartográfiai Szakosztály
Április 25. (szerda) 14.00 FÖMI kis tanácsterem	Csáti Ernő: A Tordesillasi szerződés (1494) és a világ első felosztása	Szeniorok Tóth Ágoston Klubja
Május 10. (csütörtök) 13.00 BME Oltay terem	Dr. Csapó Géza–dr. Földváry Lóránt–dr. Völgyesi Lajos: Gravitometriai hálózatok transzformációja felületimetszés segítségével	Rédey István Geodéziai Szeminárium és a Geodéziai Szakosztály
Május 17. (csütörtök) 15.00 ELTE Térképtudományi Tanszék	Hidas Gábor: Interaktív iskolai atlaszok szerkesztési kérdései	Kartográfiai Szakosztály
Május 22. (kedd) 14.00 FÖMI kis tanácsterem	Dr. Székely Domokos: A múlt évi folyóiratunkból kimaradt visszaemlékezések	Szeniorok Tóth Ágoston Klubja
Május 29. (kedd) 14.00 FÖMI kis tanácsterem	Winkler Péter: A GVOP pályázat keretében végrehajtott 1:10 000 méretarányú topográfiai térkép vektorizálásának eredményei	Topográfiai Szakosztály
Május 30. (szerda) MTESZ Székház	Tisztújító Közgyűlés	
Július 5–7. Gödöllő	MFTTT VÁNDORGYŰLÉS	Részletes program később kerül megküldésre

Helyszínek: **FÖMI:** Bp., XIV. Bosnyák tér 5.; **BME ÁFT:** Oltay terem: Bp., XI. Műgyetem rp. 1–3. K.ép. mfsz.; **ELTE TT:** Bp. XI. Pázmány P. st. 1/A, VII/7.21.; **MTESZ Szh:** Bp. V. Kossuth tér 6–8.